

VASILE REBREANU

Între tradiție și experiment

Ajuns la cincizeci de ani (pe care i-a împlinit la începutul lui noiembrie), Vasile Rebreanu este, fără îndoială, un autor matur, „cu operă”, și chiar dacă ierarhiile în vigoare îl numără mai ales printre prozatori, el este și un dramaturg perseverent și interesant, baroc, într-un fel cum nu sînt mulți la noi. E drept, cu proza, Vasile Rebreanu și-a asigurat mai mult decît prezența, notorietatea. Cîteva volume — **Dimineață de toamnă** (1962), **Marșul** (1968), **Jaguarul** (1972) și **A treia zi după război** (1974) — îl înscriu printre promotorii „noii școli ardelenesti” în proză, preocupată de simbol, de poetic și de un tip de personaj infantil, descoperitor ingenuu al lumii, cum literatura transilvăneană nu cultivase. Alături de D. R. Popescu, Vasile Rebreanu s-a afirmat ca un demn reprezentant al acestei tendințe, care putea fi observată încă de la **Casa** (1962), o proză de factură tradiționalistă nu lipsită de reflexe vii ale arhaicului, și mai ales din rațiunea **Căldul cel bun** (1965), un roman de dimensiuni reduse care reformulează elemente ale folclorului, considerate arhetipuri. În schimb, **Un caz de iubire la Hollywood**, relatarea unei călătorii în America de Nord, intră în categoria prozei senzaționale, ironice și moderniste, cum avem puține.

Această fluctuație între un tradiționalism asumat inteligent și elastic și un experimentalism extrem, întemeiat pe senzațional, se observă mai puțin în dramaturgia lui Vasile Rebreanu, care e îndeauns de paradoxală ca să nu semene cu aceea a altora. Un volum de **Teatru** (1972) cuprindea **Securi pentru funii**, **Asasinatul de pe plaja pustie**, **Necunoscuta** și **Fintina cu patru adevăruri**. Toate vor trece într-o culegere, probabil completă, cu titlul **Fintina cu patru adevăruri** (1981), care conține, pe lângă piesele enumerate, și alte cîteva, mai ales un în-

telligent, și pe alocuri scriitor, „teatru de buzunar”, scris în colaborare cu Mircea Zăciu; piesele din **Sechestru** (1972), în număr de trei, nu prezintă o însemnată deosebită.

Textele dramatice care-i aparțin în exclusivitate dovedesc însă o putere de invenție pe latura senzationalului ce trebuie neapărat remarcată. Ca și proza, aceste producții sînt destul de dificil de integrat unei categorii stilistice, ceea ce nu însemnează decît că autorul e un spirit în ebuliție, a cărui unitate estetică e de substanță și nu de suprafață.

Cîteva piese au un caracter politist. **Fintina cu patru adevăruri** descrie o anchetă asupra unui presupus asasinat. dovedit a fi, de fapt, o moarte accidentală; dezvăluirea unor comportamente mizerabiliste sub raport moral (concubina și fratele mortului) pare că este miza acestei anchete dramatice. **Asasinatul de pe plaja pustie** este tot o anchetă, întreprinsă de un oarecare Filipescu-Ilfov, pe tema unei morți misterioase. **Pe loc repaus... asasinul**, un polițier din domeniul spionajului, este o parodie. În general, factura „polițistă” a acestor piese servește la analiza psihologiilor (în privința căreia dramaturgul are o evidentă înzestrare).

Altă coordonată a teatrului scris de Vasile Rebreanu (din păcate, acest teatru se joacă mai puțin) este depistarea grotescului manifestat în plan social, întemeiată pe evidențierea automatismelor comportamentale. **Sutlene pentru călugări** descrie stupoarea pe care o trăiesc niște șefi de la un C.A.P., în așteptarea unei anchete a televiziunii, în momentul cînd trebuie să dea întrebuintare unui sutien „made in Italy”: stereotipurile minții, incapabilă să reacționeze adecvat la stimuli necunoscuți, desemnează în fond o viziune satirică amară asupra unor posibile procese de alienare.

„Teatrul de buzunar”, din care cîteva mostre se aflau și în **Un caz de iubire la Hollywood**, face această viziune și mai pregnantă. Întîlnim aici cele mai diverse medii (de la hoți de buzunar la intelectuali) și cele mai diverse și paradoxale evenimente: un ins cumsecade care miluiește doi vagabonzi și se trezește legat și jefuit de ei (**Doi și al treilea**), doi indivizi care dialoghează, unul fiind amnezic (**Dolu de primăvară**), un cuplu destrămat (**Securi pentru funii**), scene funcționărești, cu elemente caricaleene (**Asul volanului**). Remarcabile prin puterea de invenție, ele completează fericit teatrul lui Vasile Rebreanu.

La cincizeci de ani și în plină putere creatoare, Vasile Rebreanu e un autor al cărui scris e tîndr și original, capabil de noi înfăptuiri.

Mariana BRĂESCU